

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรม
ตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง
สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Guidelines for Organizing Activities to Promote
Moral and Ethical Development Based on the
Philosophy of Buddhadasa Bhikkhu in the Course
'A Good Person is More Important than Anything Else'
for Students at Suratthani Rajabhat University

สมเจตน์ ผีวทองงาม¹ | Somjet Phitongngam

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ผลงานคำสอนของพุทธทาสภิกขุเป็น
ฐานคิดหลักเพื่อนำเสนอ 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความหมายของศีลธรรม-จริยธรรมใน
ทัศนะของพุทธทาสภิกขุ 2) ความสำคัญของศีลธรรม-จริยธรรมและการปลูกฝังศีลธรรม-
จริยธรรมในเยาวชน 3) หลักธรรมสำหรับปลูกฝังพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมในเยาวชนใน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กลุ่มวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี ติดต่อได้ที่: Somchat.phu@sru.ac.th

¹Assistant Prof., Psychology and Guidance Program, Faculty of Education, Surat-
thani Rajabhat University, e-mail: Somchat.phu@sru.ac.th

ทักษะของพุทธทาสภิกขุ และ 4) แนวทางการปลูกฝังและพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมสำหรับเยาวชน การส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นและเกิดสันติสุข การส่งเสริมพัฒนาให้ผู้คนมีศีลธรรม-จริยธรรมประจำใจและประพฤติดีมีความจำเป็นไม่น้อยกว่าการพัฒนาทางด้านวัตถุ พุทธทาสภิกขุได้เห็นความสำคัญของศีลธรรม-จริยธรรมในจิตใจผู้คนเป็นอย่างมาก จึงได้เสนอเรื่องการส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนผ่านผลงานคำสอนต่าง ๆ ตลอดชั่วชีวิตการทำงานในฐานะพุทธสาวก ผลจากการส่งเสริมพัฒนาทำให้นักศึกษาเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามคุณลักษณะของ “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง”

คำสำคัญ: คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง แนวคิดของพุทธทาสภิกขุ แนวทางการจัดกิจกรรมศีลธรรม-จริยธรรม

Abstract

This academic article aims to study and analyze the teachings of Buddhadasa Bhikkhu as the central conceptual framework to present four key issues: (1) the meaning of morality and ethics from the perspective of Buddhadasa Bhikkhu; (2) the significance of morality and ethics and the cultivation of these values among adolescents; (3) the doctrinal principles for fostering and developing morality and ethics in young people according to Buddhadasa Bhikkhu; and (4) approaches for cultivating and enhancing morality and ethics among youth.

Keywords: Buddhadasa Bhikkhu, Moral Development, Ethical Development, Character Education Promoting moral and ethical development is of great significance in the present day, as it enables harmonious coexistence and contributes to social peace. Encouraging individuals to internalize moral and ethical values and behave righteously is no less essential than material development. Buddhadasa Bhikkhu recognized the great importance of morality and ethics within individuals and thus dedicated his life's work as a Buddhist monk to promote these values, especially among youth, through

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ
ในรายวิชาคณิตศาสตร์สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

his extensive body of teachings. The results of such moral and ethical cultivation led learners to develop desirable behaviors aligned with the principle that “A Good person is more important than anything else.”

Keywords: A Good Person Is More Important Than Anything Else, Buddhadasa Bhikkhu’s Concepts, Activity Guidelines, Morality and Ethics

บทนำ

ปัจจุบัน ปัญหาการขาดศีลธรรมและจริยธรรมของผู้คนในทุกวงการนับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับอันส่งผลให้เกิดวิกฤติปัญหาต่าง ๆ ขึ้นตามมาทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับสังคม และประเทศชาติ แม้ที่ผ่านมาทุกภาคส่วนได้มีการปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมโดยอาศัยวิธีการที่สำคัญ เช่น การกล่อมเกลாதงสังคม (Socialization) เป็นการให้ความรู้ในเรื่องจริยธรรม รวมถึงอบรมบ่มนิสัย ให้เรียนรู้สิ่งที่ถูกผิด และการตกแต่งใจให้เกิดความสำนึกในความถูกต้องและความผิด ผ่านการปลูกฝังพื้นฐานด้านวิชาการและการเรียนการสอน การปลูกฝังพื้นฐานด้านชีวิตและสังคม และการปลูกฝังพื้นฐานจิตวิทยา โดยการปลูกฝังทางครอบครัวและกลุ่มที่เป็นตัวแทนทางสังคมบนพื้นฐานศาสนา โดยเฉพาะในสังคมไทยที่การปลูกฝังศีลธรรม-จริยธรรมสำหรับคนทุกช่วงวัยจึงมีลักษณะแนวทางที่เป็นไปไปในทิศทางเดียวกับศาสนา (ประทีป ฉัตรสุภาวงศ์ และคณะ, 2559: 106) แต่ดูเหมือนปัญหาคนไร้ศีลธรรม-จริยธรรมก็ยังปรากฏให้เห็นได้อย่างดาษดื่นในทุกสังคมและก่อให้เกิดผลกระทบและปัญหาอื่น ๆ ตามมาในภาพรวมอย่างไม่สิ้นสุด ส่วนสาเหตุหลัก ๆ ของปัญหาดังกล่าวนั้น เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าเกิดจากลัทธิทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้สร้างความเสียหายให้กับชาติบ้านเมืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องความประพฤติของคนในชาติ ทั้งนี้เนื่องจากทำให้หลายคนไม่สามารถแยกแยะพฤติกรรมที่กระทำว่า สิ่งที่ดีควรทำ และสิ่งใดไม่ดีไม่ควรทำ เป็นต้น (วีรวิทย์ คงศักดิ์, 2555: 25) รวมไปถึงการละเลยในเรื่องของศีลธรรมและจริยธรรม ทำให้ผู้คนในสังคมมีกระแสเรียกร้องถึงการกลับมาของศีลธรรมอยู่ร่ำไป และเมื่อพิจารณาถึงข้อเสนอแนะในประเด็นดังกล่าวของพระสงฆ์นักปราชญ์คนสำคัญของประเทศไทย คือ พุทธทาสภิกขุ โดยในสมัยท่านมีชีวิตอยู่ได้มองเห็นภัยร้ายของการไร้ศีลธรรม-จริยธรรมจะนำมาซึ่งหายนะต่าง ๆ นานาประการ

หรือวิกฤติทุกอย่างมาจากขาดศีลธรรม-จริยธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนในสังคมจะต้องหันกลับมาให้ความสำคัญในเรื่องศีลธรรม-จริยธรรมก่อนที่จะสายเกินแก้ ดังคำพยากรณ์ของพุทธทาสภิกขุที่ชี้ให้เห็นว่าโลกอนาคตจะมีภาวะเสื่อมโทรมทางศีลธรรมไปตามลำดับทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัยโลกจะเจริญและคงอยู่ได้ด้วยคนในสังคมมีศีลธรรมเท่านั้น ไม่ใช่ด้วยความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจวัตถุ ศีลธรรมควรกลับมาแทรกอยู่ในหลักสูตรและการสอนทุกระดับ ให้เข้าใจพื้นฐานและจุดหมายแห่งชีวิต พุทธทาสภิกขุจึงเสนอให้กลับมาที่รากเหง้าของศาสนา กลับมาที่ตนเองต่อสู้กับอำนาจกิเลส ตัณหา อวิชชา ดังปณิธานข้อ 3 การนำโลกออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยมของพุทธทาสภิกขุนั่นเอง (อินทวรรณ เชัยชั้นสกุล, 2551: 20-21)

การพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้สำหรับบุคคลทั่วไปในสังคม โดยจะต้องมีการส่งเสริมศีลธรรมและจริยธรรมผ่านแนวทางและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษาที่เข้าถึงความดี การส่งเสริมการพัฒนาจิตให้มีสติ มีสมาธิ และมีปัญญาให้เป็นวิถีชีวิตทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน พร้อมกับสถาบันทางศาสนา เป็นต้น (ประเวศ วะสี, 2548: 118, อ้างถึงใน ประทีป ฉัตรสุภาวงศ์ และคณะ, 2559) และจากการศึกษาการพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมในเยาวชนพบว่า สภาพการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบันตกอยู่ในขั้นวิกฤต เกิดวิกฤตศีลธรรมและจริยธรรมในตัวบุคคล จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้เยาวชนนักเรียนในการฝึกพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดการหล่อหลอมศีลธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนนักเรียน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนนักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา ต้องตั้งอยู่บนหลักการที่เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม พร้อมทั้งเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น (พระมหาวิจิตร ไพโรจน์, 2562: 4-5) ฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝังพัฒนาจริยธรรม-คุณธรรมให้กับเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ เนื่องจากเป็นวัยที่ยังสามารถเรียนรู้และพัฒนาในเรื่องศีลธรรมและจริยธรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเจตน์ ตันติวัฒนานนท์ (2559: 5-6) พบว่า การฝึกอบรมนิสิตผู้ที่อยู่ในวัยเด็กเยาวชนให้ประพฤติตนเป็นคนดีมีศีลธรรมและจริยธรรมย่อมเป็นการง่ายกว่าที่จะปล่อยให้ล่วงเลยไปถึงวัยผู้ใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ใหญ่อาจมีทิฐิมานะถือตนอันเป็นเหตุให้สั่งสอนได้ยาก ซึ่งการปลูกฝังและสอนเด็กเยาวชนให้ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของตน ถือเป็นเรื่องที่น่าจะสามารถกระทำได้ง่ายกว่า

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ ในรายวิชาคณิศสำคัญกว่าทุกสิ่ง สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

พุทธทาสภิกขุ (2546: 8) มีทัศนะว่า โลกนี้เจตดี จะเลว จะวินาศ หรือจะเจริญรุ่งเรือง ก็คือแล้วแต่ว่าเยาวชนจะกระทำอย่างไร เพราะเยาวชนคือโลกในอนาคต จึงได้มุ่งหวังให้ทุกคนเอาใจใส่กับเยาวชนให้ดีหรือถูกต้องเพราะเยาวชนสามารถทำโลกนี้ให้น่าอยู่และปลอดภัย ฉะนั้น ท่านจึงได้ให้คุณค่าและความสำคัญกับเยาวชนเป็นอย่างมากเนื่องจากเยาวชนเป็นผู้สร้างโลก และศีลธรรมของเยาวชน คือ สันติภาพของโลก ซึ่งสันติภาพจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมบกพร่องจำเป็นต้องอาศัยวัชชินเพื่อฉีดใจมิให้ฉีดกายและวัชชินที่ฉีดใจยุวชนนั้นก็ คือ ศีลธรรมเพื่อมิให้มีความอ่อนด้นด้านจิตใจ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2564: 1) เพื่อให้เยาวชนที่อ่อนต่อโลกมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งท่ามกลางการไหลบ่าเข้ามาของกระแสวัตถุนิยมอย่างรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์และมีความประพฤติที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ดังคำที่ว่า “ถ้าเราดึงเยาวชนกลับมาสู่ทางธรรมะได้ ก็มีความหวังที่จะให้โลกนี้มีความสุข ถ้าเราสู้ไม่ได้ มันก็พ่ายแพ้แก่เรื่องทางวัตถุทางเนื้อหนังมังสาแล้ว โลกนี้มันก็จะวินาศ” (พุทธทาสภิกขุ, 2546: 22) จึงเห็นได้ว่าพุทธทาสภิกขุได้เน้นย้ำคำสอนในการที่จะส่งเสริมพัฒนาเยาวชนให้มีศีลธรรม-จริยธรรมมาตลอดชั่วชีวิตการทำงานเพื่อพระพุทศาสนา

จากการศึกษาแนวทางในการปลูกฝังศีลธรรม-จริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามทัศนะของนักวิชาการสามารถทำได้ 5 แนวทาง ได้แก่ 1) การสอนโดยตรงในรายวิชา 2) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยบูรณาการไว้ในการเรียนการสอน 3) การสนับสนุนส่งเสริมงานด้านกิจการนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 4) ผู้สอนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา และ 5) การให้รางวัลและการยกย่อง ชมเชยนักศึกษาที่ทำความดีกระทำตนเป็นประโยชน์แก่สังคม (เครือข่ายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม, 2552: ออนไลน์) และด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีมี “รายวิชาคณิศสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ซึ่งมีคำอธิบายรายวิชานี้ คือ “ความหมายและความสำคัญของคณิศ หลักคิดเรื่องคณิศสำคัญกว่าทุกสิ่ง หลักคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุและการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตความเป็นพลเมืองดี สิทธิหน้าที่ของพลเมือง การมีทัศนคติ ค่านิยม จิตสำนึก จิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อนตนเอง ต่อองค์กรและสังคมในฐานะพลเมืองดีและพลเมืองโลก” โดยมีวัตถุประสงค์ “เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจคำสอนของพุทธทาสภิกขุเกี่ยวกับคณิศสำคัญกว่าทุกสิ่งและนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสงบเย็นและเป็นประโยชน์” จึงได้นำแนวคิด

การพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมของพุทธศาสนิกชนมาใช้เป็นแนวทางเพื่อปลูกฝังพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชาที่สำคัญตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 (PLO) ได้แก่ 1) มีความรู้ที่สามารถนำไปบูรณาการในการดำเนินชีวิต 2) มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต และ 3) มีลักษณะส่วนบุคคลในด้านการใฝ่รู้ใฝ่พัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่อง ภายใต้หลักคิดในการจัดการเรียนการสอนที่ว่า ศีลธรรมและจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่สามารถปลูกฝังและพัฒนาได้ตลอดเวลาผ่านการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จนกระทั่งนักศึกษาทั้งหลายมีพฤติกรรมส่วนตัวที่พึงประสงค์และเป็นที่ต้องการของสังคมทั่วไป ถึงแม้ว่าตามหลักพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นจะเกิดในช่วง 10 ปีแรกและฝังรากลึกและมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากได้นำเอาแนวคิดและแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในคำสอนของพุทธศาสนิกชนมาเป็นพื้นฐานในการปลูกฝังและพัฒนา ก็ช่วยให้เกิดคุณค่าและความดีงามต่อสังคมเป็นอย่างมากซึ่งส่งผลให้นักศึกษาที่ได้รับการปลูกฝังและพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมสามารถช่วยจรรโลงสังคมและโลกให้มีความสงบสุขร่มเย็นต่อไป

ความหมายของศีลธรรม-จริยธรรมในทัศนะของพุทธศาสนิกชน

คำว่า ศีลธรรม ประกอบด้วยคำว่า สีละ แปลว่า ปกติภาวะ กับคำว่า ธรรมะ แปลว่า สิ่งหรือสภาพ ฉะนั้น คำว่า ศีลธรรม คือ สภาพที่เป็นปกติ คือ เป็นปกติสุข (พุทธทาสภิกขุ, 2546: 15)

นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุ (2520: 7) อธิบายความหมายของศีลธรรมไว้ 3 ประการ ได้แก่

1) ศีลธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นเหตุของความปกติ : สีละ-ปกติ, ธรรม-เหตุ หรือ ธรรมที่เป็นเหตุ ธรรมที่เป็นเหตุของความปกติ เรียกว่า ศีลธรรม จะหมายถึงการประพฤติหรือการกระทำ หรือวัตถุที่ใช้ในการกระทำก็รวมอยู่ในความหมายนี้ ในฐานะที่มันเป็นเหตุ

2) ศีลธรรม คำว่า ธรรม หมายถึง สิ่ง หรือภาวะ ศีลธรรมก็แปลว่า ภาวะแห่งความปกติ นี่จะเห็นได้ทันทีว่ามันเป็นผล เมื่อก้าวในฐานะที่มันเป็นผล คำว่า ศีลธรรม ก็แปลว่า ภาวะแห่งความปกติ

**แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ
ในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**

3) ศีลธรรมเป็นความหมายรวม ศีลธรรมจะหมายถึงสิ่งที่มีสภาพอยู่ตามปกติ ย่อมได้แก่ปรากฏการณ์ของธรรมชาติทั้งปวง ถ้ากล่าวอย่างนี้มันก็เป็นเหตุ และเป็นผล พร้อมกันไปในตัว เพราะปรากฏการณ์ที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาตินั้นในตัวสิ่งนั้น แม้ในขณะที่เดียวกันนั้น มันก็เป็นทั้งเหตุและเป็นทั้งผลเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด

ส่วนคำว่า จริยธรรม นั้นหมายถึง ระเบียบซึ่งมุ่งปฏิบัติให้เกิดความผาสุก ความสงบสุข เนื่องด้วยสังคมเป็นส่วนใหญ่ซึ่งมนุษย์ได้ทำขึ้น บัญญัติขึ้น แต่งตั้งขึ้นตามเหตุผลของมนุษย์ หรือตามความต้องการของมนุษย์นั่นเอง (พุทธทาสภิกขุ, 2514: 17) ในประเด็นเดียวกัน พุทธทาสภิกขุ (2540ก: 477) กล่าวว่า เรื่องศีลธรรม ธรรมจรรยา หรือจริยธรรม หรือ Morality นี้ย่อมหมายถึง การจะกระทำอะไรก็ดี จะต้องนึกถึงการเมืองและสังคม ฉะนั้นในการสอนจริยธรรม จึงสมควรอ้างถึงธรรมะในศาสนาใดศาสนาหนึ่งก็ได้ ไม่จำเป็นต้องผูกขาดศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ไม่มีประเทศใดแห่งใดบังคับกันในเรื่องศาสนาเลย เพราะไม่เป็นการชอบที่จะทำเช่นนั้น เพราะเชื่อว่า จริยธรรม ย่อมมีจุดหมายปลายทางตรงกันทุกศาสนา

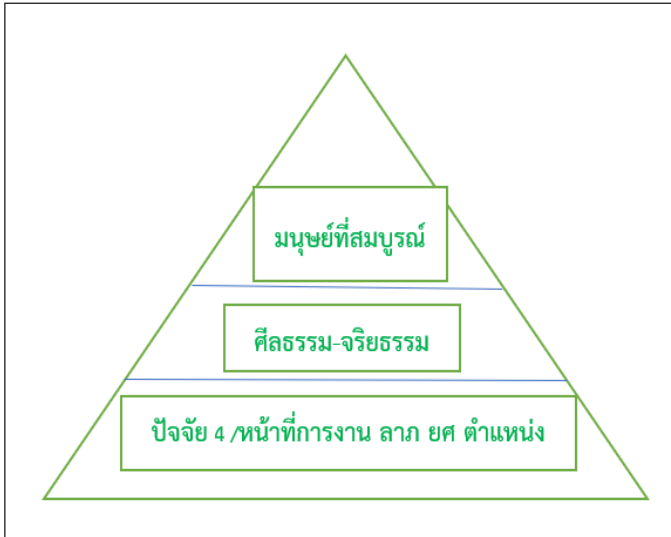
อีกทั้งความหมายอันสมบูรณ์ของคำว่า ศีลธรรม นั้นตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ นั้นจะต้องมุ่งหมายเพื่อสวดกแก่การศึกษาเพื่อเป็นกำลังสูงสุดในการปฏิบัติศีลธรรม และเพื่อจะแก้ปัญหาได้ครบถ้วนทุกประการและทุกระดับ (พุทธทาสภิกขุ, 2520: 5) ทั้งนี้ ศีลธรรมนั้นสามารถแบ่งแยกได้ 2 ฝ่าย คือ ศีลธรรมที่มนุษย์แต่งตั้งขึ้น และศีลธรรมโดยที่ธรรมชาติมันแวดล้อมให้เป็นไปเอง (พุทธทาสภิกขุ, 2545: 135)

สรุปได้ว่า ศีลธรรม-จริยธรรมเป็นสภาวะปกติของมนุษย์พึงประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดยมีจุดหมายหมายเพื่อแก้ปัญหาโดยทำให้ส่วนตัวและสังคมเกิดปกติสุข โดยเฉพาะในเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียน เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างในชีวิต ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่เยาวชนจะต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาให้มีความรู้และความประพฤติที่ถูกต้องควบคู่กันไป การศึกษาเรียนรู้ตามหลักวิชาการอย่างเดียวเพื่อไปประกอบวิชาชีพในอนาคตโดยปราศจากการอบรมพัฒนาจิตใจให้มีศีลธรรม-จริยธรรมย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมที่มีการแข่งขันสูงและเน้นวัตถุนิยมเป็นใหญ่โดยไม่ให้คุณค่ากับความดีงามทางด้านจิตใจ ศีลธรรม-จริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเยาวชนเพื่อดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขทั้งส่วนตัวและสังคม

ความสำคัญของการปลูกฝังศีลธรรม-จริยธรรมในเยาวชน

พุทธทาสภิกขุเห็นความสำคัญของการมีศีลธรรมสำหรับมนุษย์ทุกช่วงวัยเพราะ ศีลธรรม-จริยธรรม คนก็กลายเป็นมนุษย์ คนที่มีศีลธรรมสร้างสังคมให้เป็นสุขโดยปราศจากความเดือดร้อนและไร้อารมณ์เบียดเบียนซึ่งกันและกัน คนมีศีลธรรมมีลักษณะสนุกในการทำงาน กินอยู่พอดี รักผู้อื่น ไม่เป็นภัยแต่คอยช่วยเหลือ ฉะนั้น ถ้าโลกหรือบ้านเมืองมีศีลธรรม-จริยธรรมก็หมดปัญหาทุก ๆ ด้าน เช่น เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุมองว่า ความเจริญก้าวหน้าโดยปราศจากศีลธรรมนั้น คือ ความวินาศของโลก ยิ่งเจริญมาก ยิ่งวินาศเร็ว ขอให้พิจารณาภาวะในโลกปัจจุบัน ทั้งทางผลิตและผลของการผลิตที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสันติสุขในโลกอย่างไร เรากำลังสอนและส่งเสริมกันให้ก้าวหน้าโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2542: 330) ซึ่งถ้าพิจารณาดูจะเห็นว่าความเจริญทางวัตถุมีขึ้นอย่างมหาศาลแต่สภาพทางศีลธรรมนั้นมีแต่ทรุดเสื่อมไปอย่างไม่น่าเชื่อ ถ้าคนมีสติปัญญาจริงแล้วทำไมไม่ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในโลกหรือบ้านเมือง หรือแม้แต่ในครอบครัวของตน (พุทธทาสภิกขุ, 2546: 160) พุทธทาสภิกขุจึงคาดหวังฟ้าสาทางศีลธรรมที่เกิดขึ้นจากที่คนในสังคมมีศีลธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญผ่านการรื้อฟื้น ปรับปรุง ส่งเสริม แก้ไข หรือรักษา โดยส่งเสริมให้มีการประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจให้มีศีลธรรมและจริยธรรมนอกเหนือจากการแสวงหาปัจจัย 4 ได้แก่ บ้าน อาหาร เสื้อผ้า และยารักษาโรค ในการดำรงชีวิตเพียงอย่างเดียว หรือมุ่งแสวงหาปัจจัย 4 และชื่อเสียงเกียรติยศเงินทองก่อนเป็นอันดับแรกจึงคอยหันมาสนใจศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติยึดมั่นในจริยธรรม บุคคลที่มีศีลธรรมและจริยธรรมในทางศาสนาย่อมได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดังภาพที่ 1 พระมิตชีวิตที่มีศีลธรรมและจริยธรรมที่พึงคาดหวัง

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ
ในรายวิชาคณิตศาสตร์สำคัญกว่าทุกสิ่ง สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 1: ชีวิตที่มีศีลธรรม-จริยธรรม

ที่มา: สมเจตน์ ผิวนทองงาม (2567)

ภาพที่ 1 พิธีมิตการมีชีวิตที่สมบูรณ์ในทัศนะของผู้เขียนนั้น บุคคลจะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องศีลธรรม-จริยธรรมในชีวิตประจำวันในระดับสูงมากกว่าเรื่องการแสวงหาปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต มิเช่นนั้นอาจส่งผลต่อการหาเลี้ยงชีพในทางที่เป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมเพราะศีลธรรม-จริยธรรมถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาตนไปสู่ความเจริญงอกงามในชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นที่ยอมรับของอารยชนในสังคม และมีชีวิตที่เป็นอิสระ ไม่เป็นทาสของวัตถุจนสร้างปัญหาต่าง ๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างและสังคม บุคคลที่มีชีวิตที่สมบูรณ์จะต้องมีทั้งความพร้อมทางด้านร่างกาย (ปัจจัย 4) และทางด้านจิตใจ (ศีลธรรมและจริยธรรม) ในลักษณะของการมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบประจำใจคอยควบคุมเพื่อให้การทำงานและใช้ชีวิตเป็นไปในทางสุจริตโดยปราศจากทุจริต มิใช่มุ่งแต่แสวงหาด้านปัจจัย 4 และลาก ยศ สรรเสริญอันเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ทุกคนเท่านั้นจนทำให้ละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญในเรื่องศีลธรรม-จริยธรรม ถึงแม้ว่าเรื่องศีลธรรม-จริยธรรมจะดูเหมือนเป็นสิ่งที่ผู้คนในสมัยนี้ไม่ได้ให้ความสนใจกันมากนัก เพราะต้องดิ้นรนในการแสวงหาปัจจัย 4 เพื่อตอบสนองความต้องการปรารถนาที่จะใช้ชีวิตในรูป

แบบต่าง ๆ ในยุคบริโภคนิยมก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า บุคคลที่มีศีลธรรม-จริยธรรมยังเป็นที่พึ่งของสังคมและประเทศชาติในการต่อสู้กับวิกฤติปัญหาเลวร้ายต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาคุ้งคดมาช้านาน เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน และการเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ทำให้สังคมและโลกอยู่รอดปลอดภัย ทั้งนี้ ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ นั้น ชาตโรดได้ เพราะคนมีศีลธรรม-จริยธรรม ศีลธรรมช่วยเราได้ โดยช่วยเรา ช่วยสังคม ช่วยโลก (พุทธทาสภิกขุ, 2542: 318) ฉะนั้น ตลอดชั่วชีวิตการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาในการช่วยเหลืออนุเคราะห์โลกตามรอยบาทพระศาสดาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของพุทธทาสภิกขุบนฐานคิดของปณิธาน 3 ประการ ได้แก่ 1) พยายามเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน 2) การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และ 3) การนำโลกออกมาเสียจากวัตถุนิยม (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 5) จึงปรากฏผลงานการเผยแพร่พุทธธรรมของท่านที่เห็นประจักษ์แจ้งแก่สาธารณชนในรูปแบบเทศน์ ปาฐกถาธรรม และประพันธ์หนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมให้กับเยาวชนเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วย หนังสือการกลับมาของศีลธรรม หนังสือศีลธรรมกับมนุษยโลก หนังสือเยาวชนกับศีลธรรม หนังสือพุทธจริยธรรม หนังสือค่านิยมพุทธ หนังสือธรรมบรรยายระดับมหาวิทยาลัย หนังสืออริยศีลธรรม 1 หนังสืออริยธรรม 2 หนังสือเยาวชนกับทางรอดของสังคม หนังสือการศึกษา กับศีลธรรม และหนังสือธรรมบรรยายระดับมหาวิทยาลัย เล่ม 2 เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมให้เด็กเยาวชนในสถานศึกษานั้น จำเป็นต้องเข้าใจความหมายของคำว่า เยาวชนหรือยุวชน ซึ่งในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ นั้น คำว่า เยาวชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ความหมาย กล่าวคือ 1) เยาวชนในความหมายของภาษาคน คือคนที่อายุน้อย และ 2) เยาวชนในความหมายของภาษาธรรม หมายถึง คนที่ยังมีคุณธรรมน้อย (พุทธทาสภิกขุ, 2546: 13) อีกทั้งพุทธทาสภิกขุมองว่า เยาวชนมีปัญหาคำคัญเกี่ยวกับการอบรมไม่ถูกต้อง กล่าวคือ ให้เรียนกันแต่ในเรื่องที่จะให้เห็นแก่ตัว ให้ติดในความเอร็ดอร่อยสวยงาม ดังจะเห็นได้จากการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย มั่นเป็นเรื่องให้ลุ่มหลงในเรื่องกิน กาม เกียรติทั้งนั้น (พุทธทาสภิกขุ, 2546: 25) โดยเฉพาะ นักศึกษายังไม่ได้ศึกษาและรู้จักศีลธรรมที่แท้จริง ซึ่งนักศึกษาที่แท้จริงนั้นจะต้องมีชีวิตที่เป็นไปในลักษณะที่ใกล้ชิดกับบรมธรรม มีความเป็นตัวของตัวเองโดยธรรม คือตามที่เป็นจริงตามที่ถูกต้อง ไม่ใช่เป็นตัวของตัวเองโดยกิเลสตัณหาโดยมานะทิฐิหรือตามความนิยมของโลกเท่านั้น จึงจะสมกับที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งแปลว่าสูงสุด คือมีบรมธรรมอยู่

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ ในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ในการศึกษา (พุทธทาสภิกขุ, 2515: 128) ฉะนั้น พุทธทาสภิกขุ (2542: 342) จึงได้เสนอแนะอุปกรณทางศีลธรรม ได้แก่ การศึกษา การค้นคว้า การบวช กฎหมาย เจ้าหน้าที่ และครูบาอาจารย์ เพื่อนำไปใช้ในการปลูกฝังพัฒนามิให้เกิดอันธพาลทางศีลธรรม กล่าวคือนักศึกษา ฯลฯ จะต้องมีความรู้ศีลธรรมโดยประจักษ์ ในรูปแบบของการตกเตือนให้การศึกษแบบต้องให้มิทั้งกายและใจ อบรมปฏิบัติให้กระทำใด ๆ มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอให้โอกาสได้ศึกษา ปฏิบัติ แสดงผลงานต่าง ๆ และให้สิ่งกระตุ้น เช่น รางวัล คำชม (พุทธทาสภิกขุ, 2537: 107-112)

จากประเด็นของชีวิตที่มีศีลธรรม-จริยธรรมตามปรากฏในพระมิตสรูปได้ว่ามนุษย์จำเป็นต้องมีศีลธรรม-จริยธรรมควบคู่กับการเสาะแสวงหาปัจจัย 4 จึงจะได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะการที่มนุษย์มีศีลธรรม-จริยธรรมเป็นที่มิคุณค่าและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตพอ ๆ กับการถึงพร้อมด้วยปัจจัย 4 ในโลกปัจจุบัน ศีลธรรม-จริยธรรมช่วยให้บุคคลมีความประพฤติที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

พุทธทาสภิกขุได้เห็นความสำคัญของเรื่องศีลธรรม-จริยธรรมเป็นอย่างมาก เพราะเชื่อว่า ศีลธรรม-จริยธรรมช่วยให้มนุษย์และโลกรอดพ้นจากหายนะต่าง ๆ อันเกิดขึ้นจากตัวมนุษย์เองพุทธทาสภิกขุจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเยาวชนให้มีศีลธรรม-จริยธรรมโดยเฉพาะการปลูกฝังนักศึกษาผ่านรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในผลงานคำสอนของท่าน กล่าวคือ อบรมให้มีการศึกษาและปฏิบัติธรรมที่มุ่งหล่อหลอมและขัดเกลาพฤติกรรมให้เป็นคนที่ศีลธรรมอยู่กับเนื้อตัวเพราะเยาวชนที่รู้เรื่องศีลธรรมและประพฤติดี ย่อมช่วยให้โลกและสังคมอยู่รอดได้

หลักการสำหรับปลูกฝังพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมในเยาวชนในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ

จากการศึกษาผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมศีลธรรม-จริยธรรมที่ปรากฏในคำสอนของพุทธทาสภิกขุ สามารถสรุปหลักการที่สำคัญซึ่งใช้ในการปลูกฝังพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนได้ดังนี้

1. **ศีล 5** ประกอบด้วย 1) อย่าไปประทุษร้ายทำร้ายร่างกายชีวิตผู้อื่น 2) อย่าไปประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น 3) อย่าไปประทุษร้ายของรักของผู้อื่น 4) อย่าไปใช้วาจา

ทำลายความถูกต้องความเป็นธรรม หรือสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น และ 5) อย่าไปทำสิ่งที่มันประทุษร้ายสติสัมปชัญญะของตนเอง โดยการดื่มน้ำเมา เป็นต้น พุทธทาสภิกขุได้สรุปไว้ว่า รักผู้อื่น (ศีลข้อเดียว) แก้อาชญากรรมทั้งหมด (พุทธทาสภิกขุ, 2546: 189-191)

2. **hiriและโอตฺตปะ** ในที่นี้ hiri แปลว่า ความละอายต่อบาป หรือละอายตัวเอง ในการกระทำความชั่ว ส่วนโอตฺตปะ แปลว่า ความกลัวต่อความชั่ว hiriโอตฺตปะ เป็นเทวธรรม สำหรับทำบุคคลให้เป็นเทวดา คัมภีร์ครองโลกนี้ให้อยู่รอดได้ คัมภีร์ครองคนให้อยู่รอดได้ (พุทธทาสภิกขุ, 2546: 201-202) อีกทั้งhiriและโอตฺตปะเป็นเครื่องทำลายความเห็นแก่ตัวทั้งสิ้น กล่าวคือ hiriโอตฺตปะ เป็นการสอนให้รู้จักละอาย และเกรงกลัวต่อการประพฤติดังนี้ เป็นการสอนไม่ให้เห็นแก่ตัว และhiriโอตฺตปะนี้เป็นตัวศีลธรรมอันเป็นพื้นฐานที่เดียว รากฐานของศีลธรรมอันเป็นพื้นฐานที่สุดก็อยู่ที่ความไม่เห็นแก่ตัว/ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากความเห็นแก่ตัวนั้นมีมาก เป็นต้นว่า คิดผิด คิดชั่ว ทำชั่วนานาประการ พุดผัดเหล่านี้ ล้วนเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัวทั้งสิ้น ทั้งนี้ จริยธรรมสากลที่ต้องฝึกรอบร้อมกันอยู่ทั่วไป ไม่ว่าอบรมด้วยหัวข้อธรรมใดก็มุ่งหมายเพื่อขจัดความเห็นแก่ตัวทั้งสิ้น เช่น คนไม่ซื่อสัตย์ คนไม่กตัญญู นั่นก็เพราะไม่ยอมเห็นใครดีกว่าตน ไม่ยอมเห็นความดีผู้อื่น การอบรมจริยธรรมก็เพื่อเลิกละความประพฤติปฏิบัติที่เห็นแก่ตัวนั้น ๆ เสีย (พุทธทาสภิกขุ, 2540ข: 485)

3. **อานาปานสติ** การฝึกอานาปานสตินั้นเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อชีวิต ซึ่งความมุ่งหมายของอานาปานสติตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุนี้เพื่อต้องการให้มีการปฏิบัติครบหมดอยู่ในเรื่องลมหายใจอย่างนี้ ไม่ต้องโยกย้ายไปที่ไหน และไม่ต้องเปลี่ยนเรื่องราวอะไร เราปฏิบัติอยู่กับลมหายใจตั้งแต่ต้นจนปลาย โดยเราไม่ต้องหอบหิ้วอะไรไปที่ไหน ไปนั่งตรงไหน ก็มีลมหายใจที่นั่น ไม่ต้องอาศัยของข้างนอก อันจะทำให้เกิดผู้ปฏิบัติสามารถอยู่กับตนเองและเกิดสันติสุขภายในจิตใจ ซึ่งก็มีพื้นฐานแบบอานาปานสตินี้มันต้องต่อเนื่องกันอยู่กับการหายใจเข้าออกตลอดเวลา มีสติผูกพันอารมณ์ คือ หายใจเข้าออกตลอดเวลา จึงได้เรียกว่าอานาปานสติ ถ้าเอาเรื่องกายมาเป็นหลัก ก็เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เอาเรื่องเวทนาเป็นหลัก เรียกว่า เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน เอาเรื่องจิตมาเป็นหลัก เรียกว่า จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เอาธรรมมาเป็นหลัก เรียกว่า ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน แล้วสำเร็จ รอดตัวได้เพราะธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในข้อนี้ เรียกว่า อนิจจานุปัสสี

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ
ในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เห็นความไม่เที่ยงของสังขารทั้งปวงอยู่ตลอดเวลา ที่หายใจเข้าออก (พุทธทาสภิกขุ, 2542: 41)

4. ขรรยาวาธธรรม 4 และหลัก 5 ดี

ขรรยาวาธธรรม 4 ประการเป็นหลักธรรมในพระพุทธานุสาสนา (พุทธทาสภิกขุ, 2543: 103-105) สามารถสรุป ดังนี้

1. สัจจะ คือ มีความจริงใจที่จะทำให้เกิด
2. ทมะ คือ มีความอดกลั้นข่มใจตนเอง
3. ขันติ คือ มีความอดทนเมื่อจะต้องทน โดยเฉพาะการทำดี
4. จาคะ คือ ละสิ่งเลว ๆ สิ่งใดเลว ละออกไป

และหลัก 5 ดีที่พุทธทาสภิกขุได้สอนไว้ ดังนี้

1. เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา โดยให้รู้จักบิดามารดา คือ ใคร ให้กตัญญู บูชา คุณบิดามารดา ไม่ดื้อ ไม่ทำตัวเหลวไหลในการเรียน ไม่เกียจคร้านในการเรียน เป็นต้น และต้องเชื่อฟังสิ่งที่พ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือน

2. เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ โดยให้รู้จักครูบาอาจารย์คือใคร และเชื่อฟังสิ่งที่ท่านสอนและปฏิบัติตาม และเคารพยกย่องบูชาคุณ รวมทั้งเชื่อตรงต่อระเบียบวินัย ไม่ต่อต้านหรือขัดแย้งกับครูบาอาจารย์

3. เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนด้วยกัน ให้รู้จักความหมายของคำว่าเพื่อนที่เกิดแก่ เจ็บตาย ไม่ทำร้ายเบียดเบียนกันและมีเมตตาต่อกันและช่วยเหลือกัน

4. เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ โดยให้รู้จักประเทศชาติ คืออะไร ให้รู้จัก ความเป็นไทยต้องประกอบด้วยชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ จะได้ รู้รักประเทศชาติ ช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนประเทศชาติ ช่วยกันป้องกันรักษา ตอบแทน คุณ

5. เป็นศาสนิกที่ดีของศาสนา โดยให้รู้จักศาสนาอย่างถูกต้อง กล่าวคือ ศาสนา ไม่ใช่วัตถุ แต่เป็นการศึกษาและปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ และทำลายความเห็นแก่ตัว จะต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามคำสอนของศาสนานั้น ๆ ไม่ใช่เป็นแต่กระทำเพียงเข้าพิธีทางศาสนานั้น ๆ ซึ่งในส่วนของศาสนาพุทธนั้น พุทธศาสนิกชนจะต้องประพฤติตนเป็น พุทธมามกะที่ดี มีอนุสสติในพระรัตนตรัย คือ ระลึกรู้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อยู่เสมอ

กล่าวได้ว่า ตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ถ้ามี 5 ดี พร้อมกับปฏิบัติตามหลัก ขรรวาสธรรม 4 ประการแล้วปัญหาเยาวชนจะหมดไป ทั้งนี้ เยาวชนจะต้องมีความจริงใจ การบังคับตนเอง ความอดทนและการสละความชั่ว ก็จะเป็นคนดีได้ตามปรารถนาทำให้ สังคมมีความสุข

นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุ (2537: 245) ได้เสนอแนะหลักคำสอนเรื่องหน้าที่หรือ ที่มีความตรงกับความหมายของคำว่า “ธรรมะ” เพื่อนำไปใช้เป็นหลักการพื้นฐานในการ พัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมให้กับมนุษย์ในสังคม ซึ่งเมื่อกล่าวถึงคำว่าหน้าที่นั้นมันต้องเนื่อง กับสิทธิเสมอ ถ้ารู้จักหน้าที่ก็รู้จักสิทธิด้วย โดยปกติมนุษย์ที่เกิดมามีหน้าที่และทำ หน้าที่ไปตามบทบาทของแต่ละคน รวมถึงสำนึกในหน้าที่ของตน กล่าวคือ มีหน้าที่ที่จะ ต้องร่วมมือกับผู้อื่น รวมถึงหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่น

ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมให้กับเยาวชนนั้น พุทธทาสภิกขุ ได้เน้นในเรื่องของศีล 5 หิริโอตตัปปะ อานาปานสติ ขรรวาสธรรม 4 และหลัก 5 ดี รวมถึง การรู้หน้าที่-ทำหน้าที่ เพื่ออบรมปลูกฝังให้เยาวชนมีการฝึกหัดตนเอง บังคับตนเอง จนมี พฤติกรรมที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับของคนและสังคมรอบข้าง

แนวทางการปลูกฝังและพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมในรายวิชาคณิตศาสตร์สำคัญว่าทุกสิ่ง

รายวิชาคณิตศาสตร์สำคัญว่าทุกสิ่ง ผู้เขียนได้ใช้วิธีการการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำเสนองานต่าง ๆ ตามที่ ได้รับมอบหมายโดยมุ่งหวังให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ในภาคการศึกษา 2/2567 จำนวน 2 กลุ่มเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งในเรื่องของการพัฒนา ตนอย่างต่อเนื่องและการมีจิตสาธารณะ เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และมีคุณค่าทางสังคม จึง ได้นำแนวคิดการพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมของพุทธทาสภิกขุมาใช้ในการปลูกฝังพัฒนาผู้ เรียนให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชาที่สำคัญ ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถอดบทเรียนประเด็นสำคัญเกี่ยวกับคำสอนของ พุทธทาสภิกขุเพื่อนำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน โดยมีประเด็นที่ สำคัญ ประกอบด้วย ปณิธาน 3 กล่าวคือ 1) พยายามเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน 2) การ ทำความเข้าใจระหว่างศาสนา 3) การนำโลกออกมาเสียจากวัตถุนิยม (พุทธทาสภิกขุ,

**แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ
ในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**

2549: 5) ตัวกูของกู ธัมมิกสังคมนิยม และธรรมะ 9 ตา ได้แก่ อนิจจตา- ทุกขตา- อนัตตา- ธัมมัญญูตตา- ธัมมนิยามตา- อิทัปปัจจยา- สญญตา- ตถตา- อตัมมยตา (พุทธทาสภิกขุ, 2561: 121) ซึ่งผลของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สรุปได้จากการสะท้อนคิดของนักศึกษาพบว่า 1) หากปราศจากศีลธรรม โลกจะร้อนเป็นไฟ 2) เรื่องตัวกูของกู ซึ่งส่งผลให้นักศึกษาเห็นถึงข้อเสียของความยึดมั่นในตัวตน และทำให้รู้จักการออกจากตัวกูของกู 3) เรื่องธัมมิกสังคมนิยม ทำให้นักศึกษาไม่นึกถึงตัวเองก่อนในเวลาทำกิจกรรมใด ๆ โดยจะต้องนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งธรรมะ 4) เรื่องธรรมะ 9 ตาทำให้ใช้ชีวิตง่ายขึ้น ไม่ต้องคอยแบกโลกอยู่ตลอดเวลาให้เหนื่อย พยายามลดละความยึดมั่นถือมั่นสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต โดยเฉพาะสิ่งที่เรายึดติด เช่น ความสวย มั่นก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เข้าใจได้อย่างถูกต้องชอบทุกขตา ชอบที่ความทุกข์เกิดได้ก็ดับได้ ชอบอนิจจตา ไม่เที่ยง จึงต้องรีบทำอะไรที่อยากจะทำ ไม่ปล่อยให้เวลาผ่านไปอย่างไรค่า ชอบตถตา เวลาเกิดอะไรขึ้นในชีวิตให้คิดเสียว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง และชอบธรรมะ 9 ตา ทำให้เกิดดวงตาเห็นธรรมะ และความสำคัญของธรรมะในชีวิตประจำวัน และอยากให้ธรรมะครองโลก ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและเนื้อหาที่เรียน

2. การทำสมาธิก่อนเรียน โดยการกำหนดลมหายใจเข้าออกตามแนวอานาปานสติ ซึ่งผลของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนพื้นฐานของปฏิบัติรายบุคคลในช่วงก่อนเข้าเนื้อหาของแต่ละคาบ 5-10 นาทีนั้น นักศึกษาได้สะท้อนคิดออกมาจนสรุปว่า ผลของการนั่งสมาธิแม้ช่วงสั้น ๆ ก่อนเรียนเนื้อหานั้นได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองในด้านความคิด ด้านอารมณ์และความรู้สึกหลายอย่าง กล่าวคือ ทำให้จิตใจสงบมีสมาธิ มีสติอยู่กับตนเอง จนเกิดจิตว่าง ลดความฟุ้งซ่าน หรือจิตวุ่น ช่วยให้รู้สึกผ่อนคลาย แม้บางครั้งรู้สึกง่วง และมีความรู้สึกคิดมากจนจับต้นชนปลายไม่ถูกก็ตาม

3. การบันทึกความดี 1 วัน 1 ความดี เป็นการจดบันทึกรายงานการทำความดีในแต่ละวันตลอดภาคการศึกษาของรายวิชา ซึ่งผลของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนคิดของนักศึกษาพบว่า การบันทึก 1 วัน 1 ความดีมีประโยชน์ต่อตนเองเป็นอย่างมาก กล่าวคือ 1) ปลูกฝังนิสัยที่ดีให้ติดตัว 2) กระตุ้นให้อยากทำความดี 3) สร้างทัศนคติทางบวก 4) สะท้อนการพัฒนาของตนเอง 5) สร้างสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้างในสังคม 6) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศีลธรรม และ 7) ทำให้มีความสุข เป็นต้น

4. การทำโครงการกิจกรรมในฐานะพลเมืองดีและพลเมืองโลกตามคำสอนในเรื่อง 5 ดีของพุทธทาสภิกขุ โดยนักศึกษาจะออกแบบเพื่อทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในมหาวิทยาลัย กิจกรรมการบริจาควัสดุสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ด้อยโอกาส กิจกรรมการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และกิจกรรมการรักษาสภาพแวดล้อมชายหาดให้สวยงาม เป็นต้น ผลของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนคิดของนักศึกษาพบว่า กิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับบทเรียนในเรื่องการทำหน้าที่ของพลเมืองเพื่อส่วนรวม การเสียสละ สิทธิและหน้าที่ที่สมดุลง และ การสร้างคุณค่าทางจิตใจ ทำให้ไม่เห็นแก่ตัว สอดคล้องกับที่พุทธทาสภิกขุสรุปไว้ว่า “การเป็นพลเมืองดี” หมายถึง การตระหนักถึงหน้าที่ที่มีต่อสังคมและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โครงการกิจกรรมที่ทำนั้นเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการดูแลและพัฒนาสถานที่ต่าง ๆ และช่วยเหลือมนุษย์ในฐานะเพื่อนที่เกิดแก่เจ็บตายร่วมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกของชุมชนที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แนวทางการปลูกฝังและพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดที่ปรากฏในคำสอนของพุทธทาสภิกขุในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่งนั้นมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้รับการศึกษาเรียนรู้อบรมและปลูกฝังธรรมะอย่างเพียงพอและถูกต้องตามขอบข่ายเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของรายวิชาดังกล่าวอันส่งผลให้นักศึกษามีศีลธรรม-จริยธรรมอย่างเห็นได้ชัดทั้งในเรื่องของการประพฤติตนประดุจคนมีธรรมะที่มีภูมิคุ้มกันทางท่ามกลางสิ่งเฝ้ายวนสิ่งต่าง ๆ หรือทำหน้าที่ส่วนตัวในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และทั้งในเรื่องของการประพฤติตนที่ดีงามซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นในสังคมและโลกในฐานะที่เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและพลโลก ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลจากการสะท้อนคิดของนักศึกษาในคาบสุดท้ายโดยภาพรวมสำหรับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้ผ่านวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ บรรยาย อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กิจกรรมกลุ่ม รวมถึงทำกิจกรรมโครงการเพื่อสาธารณะประโยชน์ สรุปได้ว่า ก่อนเรียน นักศึกษาส่วนใหญ่จะค่อนข้างมีความรู้พื้นฐานในวิชาที่เรียนค่อนข้างน้อย และไม่ค่อยเล็งเห็นความสำคัญของคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่งเนื่องจากสภาพผู้เรียนเป็นเด็กรุ่นใหม่ ที่เติบโตมาท่ามกลางยุควัตถุนิยมที่ต้องดิ้นรนไขว่คว้าแข่งขันกันในเรื่องวัตถุ ค่อนข้างสูง แต่ภายหลังจากการที่ได้นำแนวทางต่าง ๆ ที่ออกแบบไว้มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังและพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมให้กับนักศึกษาแล้ว พบว่า นักศึกษา

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ ในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ทุกคนมีความประทับใจและมีความพึงพอใจมากที่ได้ศึกษารายวิชานี้ เห็นถึงความสำคัญของการมีธรรมะที่นำไปใช้ในการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีในชีวิตประจำวันไม่น้อยกว่าการมีเงินทองซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ในยุคนี้ มีความรู้ในเรื่องประวัติของพุทธทาสภิกขุและสวนโมกข์มากยิ่งขึ้น ชื่นชอบการทำการกิจกรรมโครงการเพื่อสาธารณะประโยชน์ในฐานะพลเมืองดี และจะประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีและช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

บทสรุป

ปัญหาศีลธรรมที่ปรากฏขึ้นในสังคมทำให้การปลูกฝังและพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมให้กับทุกคนทุกเพศทุกวัยเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นจะต้องทำอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ ในทุกระบบ และในทุกวงการ พุทธทาสภิกขุผู้เป็นพุทธสาวก ถือได้ว่าเป็นพระสงฆ์ที่มีแนวคิดและผลงานคำสอนเกี่ยวกับการพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมสำหรับเยาวชนที่เห็นเชิงประจักษ์อย่างชัดเจนอยู่เป็นจำนวนมากตลอดชั่วชีวิตการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา ท่านเห็นความสำคัญของเยาวชนที่จะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคตจึงได้ชี้แนะแนวคิดและแนวทางการปลูกฝังและพัฒนาเยาวชนให้มีศีลธรรม-จริยธรรมจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปในสังคมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ การส่งเสริมพัฒนานักศึกษาให้มีศีลธรรมและจริยธรรมในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่งตามแนวทางของพุทธทาสภิกขุที่ได้ดำเนินการมานั้นถือว่าเป็นการสร้างและพัฒนานักศึกษาให้มีศีลธรรม-จริยธรรม อันก่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้โดยตรงกับนักศึกษาอย่างแท้จริงผ่านการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กล่าวคือ ด้านความรู้ ช่วยให้นักศึกษาเห็นคุณค่าและความสำคัญของเรื่องศีลธรรม-จริยธรรมตามที่ปรากฏในคำสอนของพุทธทาสภิกขุ รวมถึงเข้าใจหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงตามฐานานุกรมของแต่ละคน และด้านคุณธรรมจริยธรรมและลักษณะส่วนบุคคล ช่วยให้นักศึกษาที่เป็นเยาวชนโลกมีพฤติกรรมที่มีศีลธรรมและจริยธรรม เป็นมนุษย์ที่ดีในฐานะพลเมืองและพลโลกซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง ซึ่งถือว่าเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีและจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรที่จะต้องมีการทำวิจัยควบคู่ไปกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้อง

กับสภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่มองเห็นว่า ธรรมะเป็นเรื่องใกล้ตัว รวมถึงอาจจะมองไม่เห็นถึงความสำคัญของแนวคิดของพุทธทาสภิกขุที่ว่า “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ทั้งนี้ รายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่งนี้ถือว่ามีคุณค่าและความสำคัญสำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์เป็นอย่างดี เพราะทำให้เกิดมูลค่าที่สำคัญ กล่าวคือ “การเป็นคนดี” ที่สังคมและโลกกำลังต้องการ เพราะคนดีอยู่ที่ไหนก็สามารถช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นท่ามกลางโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีแต่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุแต่สภาพจิตใจของผู้คนตกต่ำลง

รายการอ้างอิง

- เครือข่ายโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม. (17 กุมภาพันธ์ 2552). *การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา*. <http://www.jariyatam.com/moral-cultivation>
- เจตน์ ตันติวิชานนท์. (2559). *การศึกษาวิเคราะห์การปลูกฝังจริยธรรมในเยาวชนตามทัศนะของพระพุทธมกุฎาภรณ์*. (ป.อ.ปยุตโต). วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จริยศาสตร์ศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พุทธทาสภิกขุ. (2514). *ความแตกต่างระหว่างศีลธรรมกับศาสนา*. นนทบุรี: เอกกรีนทร์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2515). *การศึกษาตัวชีวิตคือการเลื่อนขั้นตัวเอง*. สุราษฎร์ธานี: โรงพิมพ์ครูสกลาตพรวา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2520). *ศีลธรรมกับมนุษยโลก*. กรุงเทพฯ: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *เยาวชนกับศีลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2540ก). *พุทธจริยธรรม*. สุราษฎร์ธานี: มูลนิธิธรรมทาน ไชยา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2540ข). *อานาปานสติ การเจริญภาวนาที่ดับทุกข์ได้ด้วยลมหายใจ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2542). *พุทธทาสลขิต 2 ฉบับลายมือของพุทธทาสภิกขุ*. กรุงเทพฯ: เบลโล่การพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2543). *ค่ายธรรมบุตร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2545). *อริยศีลธรรม 1: ศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศีลธรรม-จริยธรรมตามแนวคิดพุทธทาสภิกขุ
ในรายวิชาคนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

พุทธทาสภิกขุ. (2546). *เยาวชนกับทางรอดสังคม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *ปณิธาน 3 ประการ*. กรุงเทพฯ:ธรรมสภา.

พุทธทาสภิกขุ. (2561). *ธรรมะ 9 ตา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ.

พระมหาหิรัญ ฝัฒโสภ. (2562). *ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และระดับ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน
โรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์
ศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาหรรษา ธัมมทาส. (2564, 4 ตุลาคม). ศีลธรรมของเยาวชนคือสันติภาพของโลก ใน
คอลัมน์ธรรมหรรษา. *ทรูปลูกปัญญา*, 1. <https://www.truelookpanya.com/dhamma/content/90196-dhart->.

ประทีป ฉัตรสุภาวงศ์, ภัทธิยา กิจเจริญ, และ ตรุณี ภูขาว. (2559). *จริยธรรมในวิชาชีพ
อาจารย์มหาวิทยาลัย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

วีรวิท คงศักดิ์. (2555). *คุณธรรมกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: แวนแก้วเอ็ดดูเทนเมนท์.

สมเจตน์ ผิวทองงาม (ผู้จัดทำ). *ชีวิตที่มีศีลธรรม-จริยธรรม*. ณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2567.

อินทุวรรณ เชยชื่นสกุล. (2551, มิถุนายน-พฤศจิกายน). การนำโลกออกมาเสียจาก
อำนาจวัตถุนิยมตามความคิดและการปฏิบัติของท่านอาจารย์พุทธทาส. *วารสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 1(2), 11-29.

Received: March 5, 2025

Revised: August 14, 2025

Accepted: August 14, 2025